

Pôsobenie a úlohy regionálnych manažérov v Banskobystrickom samosprávnom kraji

JOZEF KRNÁČ

Katedra regionálneho rozvoja a verejnej správy, Ekonomická fakulta UMB

Tajovského 10, Banská Bystrica

Slovakia

jozef.krnac@umb.sk

Abstract

The article deals in general with activities and duties of regional managers in local administration of Banská Bystrica and with comparing their experiences with managers of other selected European countries. Many scientific methods were used to reach the goal, for example analysis, comparison and method of synthesis at the end. On the basis of these methods we reached proposals which could in future improve the activity of regional managers in conditions of Banská Bystrica self-local government.

Key words: public administration; regional managers; state administration; regional management; local administration

Cieľom príspevku je analyzovanie úloh a činnosti domácich a zahraničných regionálnych manažérov s následným využívaním poznatkov pre skvalitnenie činnosti regionálnych manažérov Banskobystrického samosprávneho kraja.

Regionálny manažment sa považuje ako vhodný nástroj k tomu, aby došlo k aktivovaniu regionálneho rozvojového potenciálu a sebaidentifikácii regiónu. Preto sa o regionálnom manažmente tiež často hovorí ako o stratégii vedúcej k udržateľnému regionálnemu rozvoju.

Ak má byť regionálny manažment úspešný a jeho stratégie a opatrenia akceptované pokiaľ možno všetkými aktérmi, je potrebné už od počiatku do diskusií o cieľoch a úlohách regionálneho manažmentu zapojiť čo možno najširšie spektrum aktérov. Ďalej činnosť regionálneho manažmentu musí byť úplne priehľadná a otvorená a jednotlivé projekty musia byť posudzované z pohľadu ich prínosu a uskutočniteľnosti.

Aby sme spoznali nevyhnutnosť používania manažmentu v podmienkach konkrétneho regiónu, je užitočné pozorovať súčasnú pozíciu regiónov. Pri pohľade „na faktory vplyvu a všeobecné rámcové podmienky sa dostávame do konfrontácie s nasledujúcimi situáciami: ekonomizácia, zmena spoločenských hodnôt, zmena rámcových podmienok, zmena demografických podmienok, zhoršenie situácie v domácnostiach, konkurenčný tlak, politická vôľa“ [1].

Všetky uvedené aspekty tvoria rámcové vzťahy pre manažment v regionálnej sfére a sú vlastne tlakmi vyvíjanými na orientáciu miestnych samospráv a regiónov. Potreba riešenia týchto problémov je známa, problémové tlaky zo strany občanov, podnikateľov,

konkurenčných miest a štátov budú vždy silnejšie. Jednou z možností ako tieto problémy riešiť, je uplatňovať rozsiahle manažérske myslenie zamerané na cieľové skupiny a podľa neho konať.

Regionálny manažment môžeme chápať v troch rovinách: ako odborná disciplína, ako proces, ako profesia (skupina profesionálnych manažérov).

I keď regionálny manažment u nás predstavuje mladú, málo rozšírenú disciplínu, v niektorých krajinách západnej Európy má už za sebou dlhší vývoj. Krajinami s dlhodobším a účinným zavedením regionálneho manažmentu sú najmä Nemecko, Švajčiarsko, Rakúsko a Veľká Británia.

V 50. a 60. rokoch minulého storočia prostriedkom na riadenie regionálneho a lokálneho rozvoja bol územný plán. Koncom 70. rokov západoeurópski plánovači zisťujú nedostatočnosť a nízku aplikovateľnosť abstraktného regionálneho plánu pri riešení rozvojových problémov. Preto v 80. rokoch prichádza do spomínaných štyroch západoeurópskych krajín nový prístup – regionálny manažment, ktorý má regionálne plánovanie vylepšiť. Regionálny manažment súvisel so vznikom regionálneho marketingu, ktorý predstavoval „jeden z možných nástrojov regionálneho manažmentu“.

Tabuľka 1 Porovnanie tradičného regionálneho plánovania a regionálneho manažmentu

Tradičné regionálne plánovanie	Regionálny manažment
Reštriktívne negativistické plánovanie (čo nie je zakázané, je dovolené)	Konštruktívne plánovanie rozvoja
Orientované na ciele	Orientovaný na procesy
Regionálny plán je cieľom	Cieľom je dosiahnutie konsenzu
Nedostatočná výkonnosť (efektivita)	Orientácia na presadenie
Princíp nadriadenosti a podriadenosti	Princíp konsenzu
Jasné územné vymedzenie	Vymedzenie podľa „problémovosti“

Prameň: Ježek, J.: Regionálny manažment- módný trend alebo cesta k rozvoju ? 2005

Na prelome 70. a 80. rokov nadobúda regionálny manažment podobu modelov endogénneho rozvoja, ktoré mali rozvinúť vnútorný potenciál periférnych horských regiónov vo Švajčiarsku a Rakúsku, ako aj starých priemyselných regiónov vo Veľkej Británii. Maier a Tödling uvádzajú tieto spôsoby endogénneho regionálneho rozvoja: modernizácia územných podnikov, využitie a rozvoj územných zdrojov, posilnenie inovačnej a konkurenčnej schopnosti, zlepšenie dopravnej vybavenosti v regióne, nadrezortný rozvoj a prepojenosť jednotlivých rezortov, trvalo udržateľný rozvoj regiónu.

Ďalším dôvodom rastúcej potreby regionálneho manažmentu bol strnulý a nepružný byrokratický aparát verejnej správy, ktorý sa ukázal ako neefektívny pri plnení svojich úloh a cieľov.

Nové tendencie globalizácie, integrácie a zvýšenej konkurencie priniesli potrebu nového – efektívnejšieho riadenia. V posledných desaťročiach sa zavádza pojem „nový verejný manažment“, resp. „verejná správa na trhovách základoch“, ktorý by sa mal prispôbiť zmeneným podmienkam. „Obrat k verejnému manažmentu spôsobili nasledovné faktory“ [3], neefektívnosť sociálneho štátu, trend k privatizácii verejného sektora, potreba znižovania rozpočtov, zvyšujúca sa suverénnosť spotrebiteľa, decentralizácia authority zo štátnej správy na miestne samosprávy a reforma miestnych samospráv, zvyšujúca sa regionalizácia a reštrukturalizácia prebiehajúca v súkromnom sektore.

Ježek definoval regionálny manažment „ako vyjadrenie spolupráce regionálnych aktérov, ktorá umožňuje presadenie rozvojových stratégií, generuje nové myšlienky a projekty a prispieva k úspešnej pozícii „podnikajúceho regiónu“ a jeho produktov v medziregionálnej konkurencii a ďalej ako proces využívajúci manažérske funkcie (plánovanie, organizovanie, manažment ľudských zdrojov, vedenie, kontrolu) a všetky regionálne zdroje k dosiahnutiu stanovených cieľov“ [2].

Regionálny manažment sa neobmedzuje iba na bežné manažérske praktiky, ale zabezpečuje aj typické manažérske funkcie ako plánovanie, organizovanie, manažment a riadenie ľudských zdrojov, vedenie, kontrola.

Regionálni manažéri by mali mať všetky tri druhy manažérskych schopností – koncepčné, komunikačné i technické, avšak podiel jednotlivých schopností závisí od postavenia manažéra.

Spoločenské zmeny aplikácie regionálneho manažmentu sú zastúpené: rastúci význam participačných procesov – požiadaviek zahrnutia širokého spektra regionálnych aktérov do rozhodovacích a jednacích procesov vo verejnej správe, pomer medzi štátnou a regionálnou, resp. miestnou správou, pomer medzi verejnou správou a ďalšími spoločenskými skupinami, princípy ako je kooperácia, vzájomné akceptovanie a nachádzanie konsenzu, presvedčovanie – od technokratických úloh k ponímaniu úloh, kde v popredí stojí informácia, príprava rozhodnutí a ich presadenie pri zohľadnení trendov ako je i ekonomizácia, ekologizácia, regionalizácia a globalizácia, snaha využívania synergických efektov a kreatívneho prostredia pre jednanie.

Zmeny v oblasti financovania a potreby regionálneho manažmentu predstavuje v oblasti verejnej správy: hľadanie a vytváranie nových kreatívnych finančných možností (sponzoring, private-public-partnership, modely rizikového kapitálu, atď.) a privatizácia verejných úloh.

V súvislosti so zavádzaním manažérskych prístupov do oblasti verejnej správy (tzv. new public management) dochádza v dôsledku rozpočtových nedostatkov a organizačnej neefektívnosti k externalizácii (vyčleňovaniu) niektorých verejných služieb. V tejto súvislosti sa presúva na externé subjekty tiež množstvo kompetencií v oblasti regionálneho rozvoja. Významnú pozíciu medzi týmito subjektmi zaujímajú regionálne rozvojové agentúry, ktoré sa venujú rozvojovým projektom, projektovému poradenstvu, prepojeniu regionálnych aktérov (vytváraniu regionálnych sietí) a ďalším činnostiam.

Regióny, resp. regionálne rozvojové agentúry preberajú od štátu tiež úlohy technickej pomoci pri realizácii štátnych programov, alebo programov Európskej únie. Výkon tejto činnosti je z pohľadu regionálnej rozvojovej agentúry šancou zlepšiť informačné kontakty so štátnymi alebo regionálnymi úradmi a často tiež nezanedbateľný zdroj financovania. Nevýhodou preberania tejto technickej pomoci môže byť obmedzená zlučiteľnosť dvoch pozícií, kedy regionálna rozvojová agentúra na jednej strane pôsobí, resp. môže pôsobiť ako poskytovateľ a na druhej strane ako príjemca rozvojovej pomoci.

Aj keď medzi regionálnymi aktérmi panuje zhoda v tom, že regionálny manažment, resp. regionálne rozvojové agentúry sú skutočne regionálne a vykonávajú činnosť v prospech regionálneho rozvoja, predsa len existujú názorové rozdiely v tom, čo to v jednotlivostiach znamená.

Niektorí aktéri sa domnievajú, že regionálne rozvojové agentúry predstavujú nástroj na posilnenie regiónu v rámci vyrovnávania mocenských záujmov regiónu a štátu. Regionálne rozvojové agentúry majú podľa tohto poňatia nielen hospodársku, ale aj politickú funkciu: môžu pomôcť k mocenskému postaveniu regiónu. V tejto súvislosti je nutné vymedziť regionálny manažment od ostatných „politických platforiem“ v regióne.

Samosprávne kraje vznikli k 1. januáru 2002 zákonom NR SR č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov, ktorým bol zriadený druhý stupeň územnej

samosprávy. Na samosprávne kraje prešli kompetencie zákonom NR SR č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky a zákona NR SR č. 503/2001 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja, ktoré samosprávne kraje začali od štátu postupne preberať. Do tohto obdobia úlohy na úseku regionálneho rozvoja zabezpečoval prevažne štát, avšak nedokázal tieto úlohy financovať.

Na základe makroekonomických ukazovateľov môžeme konštatovať, že odstraňovanie sociálnej polarizácie spoločnosti nie je dostatočné. Celkovú situáciu v regionálnom rozvoji charakterizuje absencia dlhodobej efektívnej hospodárskej a spoločenskej stratégie. Pretrvávajú problémy v infraštruktúre, vo vybudovaní a napojení niektorých oblastí na komunikačné (najmä dopravné) infraštruktúry. Mimoriadne zložitý sociálny a ekonomický problém sledovaného územia predstavuje nezamestnanosť, pričom nepriaznivá je aj vnútorná štruktúra nezamestnanosti. Situáciu komplikuje i nízka podpora malého a stredného podnikania, neschopnosť veľkých súkromných firiem a podnikov vytvárať nové pracovné miesta a výrobné programy.

V súčasnej etape regionálneho rozvoja je potrebné vytvárať zo strany národných a regionálnych inštitúcií regionálnej politiky také predpoklady a podmienky, aby sa zlepšovala hospodárska štruktúra regiónov, a tým sa zabezpečil vyvážený hospodársky a sociálny rozvoj regiónov.

Dlhodobým zámerom BBSK v zmysle PHSR kraja je podporovať najmä rozvoj regiónov prostredníctvom ponuky kvalitných projektov v rámci Európskej únie, vznikajúcich priemyselných parkov, rozvíjajúcej sa infraštruktúry a moderného dopravného spojenia. V budúcnosti možno očakávať prosperitu cez prílev investorov a tým i rast nových pracovných príležitostí a zlepšenie kvality života ľudí aj v tejto časti Slovenska. Tento zámer Banskobystrického samosprávneho kraja nemôže zabezpečiť len úrad samosprávneho kraja, ale k tomu je potrebné vytvoriť podmienky pre spoluprácu jednotlivých subjektov, t.j. aktérov regionálnej politiky ktorí spoločnou súčinnosťou zabezpečia zlepšenie kvality života v regióne.

V Banskobystrickom kraji pôsobí veľký počet združení a inštitúcií, ktorých aktivity priamo alebo nepriamo smerujú k podpore regionálneho rozvoja. Keďže nie je možné ich všetky vymenovať ani kategorizovať, uvádzame indikatívny zoznam vybraných organizácií so sídlom v Banskobystrickom kraji.

Personálne a finančné kapacity identifikovaných inštitúcií a organizácií pôsobiacich v oblasti regionálneho rozvoja v Banskobystrickom kraji sú uvedené v tabuľke č.2

Tabuľka č.2 Personálne a finančné kapacity aktérov regionálneho rozvoja

Organizácia	Rok vzniku	Počet zamestnancov k 31.07.2006	Rozpočet/ obrat v roku 2005 v tis. SKK
Agentúra na podporu regionálneho rozvoja BBSK, n. o.	2004	8	2 900
Krajská rozvojová agentúra v Banskej Bystrici	1997	5	3 200
Združenie pre rozvoj južného Slovenska - Regionálna rozvojová agentúra Lučenec	2000	5	4 000
Regionálna rozvojová agentúra - Združenie pre rozvoj regiónu Gemer – Malohont (Rimavská Sobota)	1994	6	2 500
Regionálna rozvojová agentúra pre rozvoj regiónu Stredného Poiplia (Veľký Krtíš)	2003	4	1 800
Regionálne európske informačné centrum v Banskej Bystrici	2005	3	2 500
Banskobystrická regionálna komora SOPK	1992	5	5 000

Lučenecká regionálna komora SOPK	1992	4	2 200
RPIC Zvolen	1993	12	6 000
RPIC Lučenec	1993	4	4 000
BIC Banská Bystrica, s.r.o.	1994	5	3 500
CPK Brezno	2002	10	11 000
CPK Poltár	2001	4	3 800
CPK Veľký Krtíš	2002	3	1 800
Euroregión Neogradiensis	2000	4	3 500
Euroregión Slaná – Rimava	2000	2	600
Regionálna poľnohospodárska a potravinárska komora Banská Bystrica	1994	1	400
Regionálna poľnohospodárska a potravinárska komora Krupina	1997	2	1 400
Regionálna poľnohospodárska a potravinárska komora Lučenec	1992	1	1 400
Regionálna poľnohospodárska a potravinárska komora Rimavská Sobota	1992	2	1 500
Regionálna poľnohospodárska a potravinárska komora Veľký Krtíš	1992	1	900
Regionálna poľnohospodárska a potravinárska komora Zvolen	1992	2	1 100
Spolu (bez údajov úradu BBSK)		93	65 000

Prameň: Diverzifikovaná regionálna politika BBSK, Telefonický prieskum IBS SLOVAKIA, s.r.o.

V rámci koncepcných základov regionálneho manažmentu sa ukazuje ako dôležité, zhrnúť doterajší vývoj, ktorý viedol k formovaniu regionálneho manažmentu. Už v 50. a 60. rokoch minulého storočia sa v mnohých vyspelých krajinách môžeme stretnúť so snahou vytvárať a realizovať inkrementálne regionálne projekty. Konkrétna podoba regionálneho manažmentu sa objavuje až v 80. rokoch, a to v Rakúsku, Švajčiarsku, Nemecku a vo Veľkej Británii.

Ako ukazujú príklady z Rakúska a Švajčiarska, tak regionálny manažment má svoj pôvod v modeloch endogénneho regionálneho rozvoja, ako regionálne - politické stratégie vedúce k zhodnoteniu periférnych horských regiónov. Podstatné rozdiely medzi vyššie uvedenými krajinami neležia v oblasti filozofie a koncepcie, ale v priestorovom vymedzení regionálny manažment v Rakúsku a Švajčiarsku sa zameriava na malé územné jednotky, t.j. časti regiónov, resp. okresov.

Úloha všetkých regionálnych manažérov pôsobiacich v území BBSK t.j. pracovníkov odboru regionálneho rozvoja BBSK, pracovníkov Integrovanej siete regionálnych rozvojových agentúr, pracovníkov miestnych samospráv pôsobiacich na úseku regionálneho rozvoja ako aj ostatných pracovníkov pôsobiacich v oblasti regionálneho rozvoja nadobúda čoraz väčší význam a to z dôvodov, že na Krajských a Okresných úradoch boli zrušené odbory regionálneho rozvoja a záujmy územia cez obecného rozsahu nemá kto obhajovať.

I napriek pomerne veľkému počtu rôznorodých inštitúcií schopných participovať na regionálnom rozvoji, nie je možné súčasnú situáciu hodnotiť ako pozitívnu. Činnosť inštitúcií nie je dostatočne vzájomne koordinovaná, resp. chýba inštitucionálne zastrešenie. Chýba

zosúladienie postupov, jednotná stratégia, ktorá by bola rešpektovaná pri plánovaní, navrhovaní projektov a realizácii činností v rámci regionálneho rozvoja. Následne vzniká duplicita činností, neefektívne vynakladanie získaných finančných prostriedkov a prehlbovanie mikroregionálnych disparít.

Negatívnym javom je aj nerovnaká hustota a rozmiestnenia inštitúcií a organizácií v jednotlivých regiónoch Banskobystrického samosprávneho kraja. V niektorých regiónoch je vysoké zastúpenie rôznych aktivít a inštitúcií a vysoký stupeň inštitucionalizácie partnerstiev a v iných je menej inštitúcií a menej skúseností. Aj rozmiestnenie vo vnútri regiónov je veľmi rôznorodé a nerovnomerné. Prevažný počet odborných, poradenských a profesijných inštitúcií sídli v Banskej Bystrici a vo väčších okresných mestách.

Možnosť usmerňovania priestorového usporiadania, konkrétne uplatňovanie regionálnej politiky nie je v rakúskom práve špecificky zakotvená. Regionálna politika sa chápe ako všetky opatrenia realizované spolkovou vládou spolkovými krajinami alebo verejnými inštitúciami, ktoré majú prispieť k rozvoju regiónov.

Rakúska regionálna politika sa vyznačuje pluralitou nositeľov tejto politiky. Rakúsko má s problematikou regionálneho rozvoja dlhoročné skúsenosti a postupne bola v jednotlivých spolkových krajinách vytvorená sieť najrôznejších verejných a súkromných inštitúcií. Tieto inštitúcie sa zameriavajú na celé regióny alebo na konkrétne sektory, napríklad na cestovný ruch, trh práce, cezhraničnú spoluprácu atď. Dôležitú úlohu tiež hrajú zväzky a rôzne združenia. Všetky tieto rozvojové aktivity podporujú, koordinujú a zastrešujú v jednotlivých regiónoch regionálne rozvojové agentúry, respektíve regionálne manažmenty.

V Rakúsku tieto inštitúcie najčastejšie nesú názov „regionálny manažment“ čo je ekvivalentný termín pre regionálne rozvojové agentúry. Pod pojmom regionálny manažment sa rozumie multifunkčný poradenský a koordinačný subjekt so silným regionálnym zázemím, ktorý poskytuje profesionálne služby nielen svojim zakladateľom, ale aj všetkým aktérom regionálneho rozvoja. Regionálny manažment slúži ako prostredník medzi podpornými miestami na úrovni spolkových krajín, ktorý poskytuje profesionálne služby nielen svojim zakladateľom, ale aj všetkým regionálnym aktérom.

Nositeľmi regionálneho manažmentu vo Švajčiarsku sú regionálne sekretariáty. Švajčiarske iniciatívy sa vyznačujú spravidla vysokou prierezovosťou aktivít. Pokiaľ ide o štruktúru švajčiarskych iniciatív, ukazuje sa, že ťažisko leží v štruktúre slabých horských regiónov. Právny rámec ich činnosti tvorí švajčiarsky zákon a investičnej pomoci. Ťažisko práce sekretariátov tvorí spracovanie regionálneho rozvojového konceptu, iniciovanie endogénneho rozvojového potenciálu, podpora prírode blízkeho a trvalo udržateľného cestovného ruchu, regionálna podpora hospodárstva v oblasti koordinovania prístupu regionálneho plánovania a poradenská činnosť pre obce. V posledných rokoch sa ťažisko presúva v prospech regionálneho marketingu aj na regionálne – ekonomické potreby.

Neexistuje všeobecne platný, jednotný model regionálneho manažmentu. Naopak je predstaviteľmi regionálnych manažmentov všeobecne zdôrazňované, že je nutné, aby si každý región vytvoril svoj vlastný model regionálneho manažmentu s prihliadnutím na špecifické miestne podmienky.

Aj po vstupe SR do EÚ hlavná zodpovednosť za rozvoj regiónov zostala na národnej vláde a jej zdrojoch. Úlohou orgánov vyšších územných celkov, miest a obcí v rámci krajov, jednotlivých kľúčových subjektov i občanov bude za pomoci štátu riešiť postupné odstraňovanie rozdielov medzi menej a viac rozvinutými regiónmi v súlade s prioritami regionálnej politiky Európskej únie.

Odborné zázemie regionálneho rozvoja v území Banskobystrického samosprávneho kraja tvorí predovšetkým Odbor regionálneho rozvoja Úradu Banskobystrického samosprávneho kraja. Je to novovzniknutý odbor, ktorý sa postupne formuje a zlepšuje svoju

úroveň kvality, štruktúru a personálne kapacity. Mal by mať veľký záujem o spoluprácu s odbornými a rôzno-sektorovými a profesijnými združeniami. Banskobystrický samosprávny kraj nemá v súčasnej dobe reálne zdroje na financovanie regionálneho rozvoja a mal by si byť vedomý nevyhnutnosti spolupráce s relevantnými subjektmi vo verejnej správe, v podnikateľskom, či občianskom sektore.

Hlavnými partnermi krajskej samosprávy v oblasti verejného sektoru je okrem miestnych samospráv a ich regionálnych združení aj verejná a verejnoprávne regionálne odborné a sektorové inštitúcie, či decentralizovaná verejná správa (napr. Úrady práce, Regionálne odbory ministerstva pôdohospodárstva, Regionálne pracoviská Slovenskej agentúry životného prostredia, regionálne zastúpenia agentúr, miestna štátna správa a pod).

Významnými partnermi krajskej samosprávy v oblasti podnikateľského sektoru sú profesijné, odborné a poradenské združenia a ich regionálne štruktúry (napr. Slovenská obchodná a priemyselná komora, Regionálne poľnohospodárske a potravinárske komory, sieť Národnej agentúry pre podporu malého a stredného podnikania – Regionálne poradenské a informačné centrá a pod.).

Dôležitými štruktúrami pre podporu regionálneho rozvoja sú v území budujúce sa regionálne multisektorálne partnerstvá – regionálne rozvojové agentúry (RRA). V Banskobystrickom samosprávnom kraji sú štyri: Krajská rozvojová agentúra v Banskej Bystrici, Regionálne rozvojové agentúry v Lučenci a Rimavskej Sobote a Veľkom Krtíši, ktoré sú zaradené do Integrovannej siete RRA podporovanej MVA RR SR. Okrem nich je však aj niekoľko ďalších regionálnych partnerstiev ktoré sa orientujú na rôzne oblasti regionálneho rozvoja – cestovný ruch, vidiek a pod.

Veľkú úlohu v regionálnom rozvoji zohráva množstvo mimovládnych a neziskových organizácií, ktoré sa venujú rôznym oblastiam činnosti. Najväčší podiel MVO sa zameriava na sociálnu oblasť, pomoc marginalizovaným skupinám, na oblasť demokracie, vzdelávania, rozvoja kultúry, ochranu životného prostredia, rozvoj miestnych komunít, rozvoj malého podnikania a cestovného ruchu. Väčšinou sa aktivizujú na miestnej úrovni, ale mnohé vytvárajú už aj siete, regionálnej, či národnej úrovni. Z tohto pohľadu najvýznamnejšou sformovanou štruktúrou je Vidiecky parlament na Slovensku, pôsobiaci aj na miestnej a regionálnej úrovni s budovanou sieťou komunikačných centier vo vidieckych mikroregiónoch.

I napriek pomerne veľkému počtu rôznorodých inštitúcií schopných participovať na regionálnom rozvoji, nie je možné súčasnú situáciu hodnotiť ako pozitívnu. Činnosť inštitúcií nie je dostatočne vzájomne koordinovaná, resp. chýba inštitucionálne zastrešenie. Chýba zosúladenie postupov, jednotná stratégia, ktorá by bola rešpektovaná pri plánovaní, navrhovaní projektov a realizácii činností v rámci regionálneho rozvoja. Následne vzniká duplicita činností, neefektívne vynakladanie získaných finančných prostriedkov a prehlbovanie mikroregionálnych disparít.

Negatívnym javom je aj rôznorodosť hustoty a rozmiestnenia inštitúcií a organizácií v jednotlivých regiónoch Banskobystrického samosprávneho kraja. V niektorých regiónoch je vysoké zastúpenie rôznych aktivít a inštitúcií a vysoký stupeň inštitucionalizácie partnerstiev a v iných je menej inštitúcií a menej skúseností. Aj rozmiestnenie vo vnútri regiónov je veľmi rôznorodé a nerovnomerné. Prevažný počet odborných, poradenských a profesijných inštitúcií sídli v Banskej Bystrici a vo väčších okresných mestách.

Na základe skúseností uvedených Rakúskych a Anglických regionálnych manažérov, ale aj na základe kompetencií v oblasti regionálneho rozvoja v zmysle zákonov NR SR č. 503/2001 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a zákona NR SR č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov bol v vypracovaný „Návrh koncepcie budovania inštitúcií regionálneho rozvoja v území Banskobystrického samosprávneho kraja“. Uvedený

návrh predstavujeme v nasledujúcej časti príspevku aj napriek skutočnosti, že súčasné orgány samosprávneho kraja odmietajú aplikovať akékoľvek skúsenosti krajín Európskej únie.

Vychádzame so zahraničných skúseností a teda ak Banskobystrický samosprávny kraj bude môcť koordinovať spoluprácu s regionálnymi štruktúrami týchto inštitúcií bude môcť efektívne usmerňovať rozvoj svojho regiónu.

Inštitucionálna infraštruktúra regionálneho manažmentu v BBSK

Medzi obidvomi úrovňami riadenia, miestnej a regionálnej samosprávy je veľmi veľký rozdiel. Na jednej strane priestor obcí je veľmi malý pre efektívny miestny rozvoj a na druhej strane je územie samosprávneho kraja veľkým priestorom pre efektívne riadenie regionálneho rozvoja vzhľadom na veľmi diverzifikovaný charakter samosprávneho kraja. Zatiaľ, čo obce sa musia združovať, aby mohli efektívne realizovať svoje kompetencie, tak samosprávny kraj naopak, musí výkon svojich kompetencií decentralizovať.

Zohľadňujúc princípy subsidiarity, stav budovania inštitúcií a partnerstiev v kraji, vysokú rozmanitosť Banskobystrického samosprávneho kraja a sledujúc zabezpečenie efektívneho výkonu realizácie kompetencií regionálneho rozvoja, ukazuje sa nevyhnutná potreba vytvorenia **4 úrovní inštitucionalizácie regionálneho rozvoja na ktorých budú v budúcnosti regionálni manažéri zabezpečovať všestranný rozvoj územia**. Predložený návrh inštitucionálnej infraštruktúry regionálneho manažmentu sme prevzali a následne upravili podľa nami zistených poznatkov z interných materiálov BBSK. Podobný model sa začal v podmienkach BBSK uplatňovať v rokoch 2003 až 2005 a v období jeho zavádzania bol efektívny, t.j. začal prinášať prvé výsledky. Boli zriadené vysunuté pracoviská odboru regionálneho rozvoja v Lučenci, Rimavskej Sobote, Brezne a pripravovalo sa pracovisko v Žiari nad Hronom.

Návrh inštitucionálnej infraštruktúry

Návrh infraštruktúry je podrobne znázornený v nasledujúcich štyroch úrovniach:

1. **miestna úroveň (vidiecky mikroregión, mesto):** obce, školy, kultúrne a sociálne zariadenia, malí a strední podnikatelia – agrosektor, cestovný ruch, miestne služby, občianske združenia, spolky.
2. **sídelná úroveň (municipálna – mesto a vidiek):** mikroregióny a mesto, významné mestské podniky, miestne, mestské asociácie, mimovládne organizácie, miestne profesijné a odborné asociácie a inštitúcie, centrum prvého kontaktu, stredné školy, pobočky bánk, úrad práce a miestna štátna správa.
3. **regionálna úroveň (historické, priestorové regióny):** okresné (mikroregionálne) združenia, mestá, regionálne podniky, odborné a poradné inštitúcie, regionálne komory a asociácie, regionálne školy, regionálne združenie miest a obcí Slovenska, regionálne rozvojové agentúry, miestna štátna správa,
4. **krajská úroveň :** regionálne združenia - Horný Hron, Stredné Pohronie, Novohrad, Gemer, regionálne centrum Banská Bystrica – Zvolen, krajská organizácia združenia mimovládnych organizácií, významné podniky kraja, banky, finančné inštitúcie, vysoké školy, veda, výskum, štátna správa,

Návrh manažmentu inštitúcií

- **miestna úroveň – manažment miestneho rozvoja**

Manažment na miestnej úrovni je zameraný na realizáciu kompetencie programovania miestneho rozvoja – tvorbu Programov sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja obcí.

Manažment na miestnej úrovni v mestských sídlach je zabezpečovaný prostredníctvom odborného pracoviska Mestského úradu z vlastného rozpočtu mesta.

- **sídelná úroveň (mesto + vidiek) - manažment sídelného rozvoja**

Hlavnou náplňou manažmentu sídelného rozvoja je výkon spoločných kompetencií obcí v oblasti územného plánovania a koordinácie sociálno-ekonomického rozvoja. Vzhľadom k tomu, že sa jedná o výkon kompetencie miestnej samosprávy pre komplexný priestorový rozvoj, najvhodnejšou formou manažmentu je spoločná úradovňa v mestskom sídle financovaná so združených prostriedkov obcí v spádovom obvode mestského sídla.

- **regionálna úroveň (funkčné regióny) – manažment regionálneho rozvoja**

V tejto úrovni je činnosť manažmentu zameraná na realizáciu decentralizovaných kompetencií samosprávneho kraja v oblasti regionálneho rozvoja.

Manažment na regionálnej úrovni vo funkčných regiónoch môže byť zabezpečovaný prostredníctvom kumulovaného, odborného, združeného pracoviska Banskobystrického samosprávneho kraja, regionálnej rozvojovej agentúry, regionálneho združenia miest a obcí Slovenska.

- **krajská úroveň - odbor regionálneho rozvoja BBSK.**

Manažment krajskej úrovne je určený na realizáciu kompetencie programovania regionálneho rozvoja – tvorbu Programu sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja.

V krajskej úrovni manažment je zabezpečovaný z rozpočtu samosprávneho kraja. Počet pracovníkov - organizačná štruktúra Úradu Banskobystrického samosprávneho kraja – oddelenie regionálneho rozvoja, oddelenie podnikateľských aktivít, oddelenie územného plánovania.

Záver

Súčasná verejná správa je definovaná jasnou deľbou pôsobností, právomocí a zodpovednosti medzi inštitúciami verejnej správy. Situáciu zároveň komplikuje skutočnosť, že mnohé zariadenia z oblasti školstva, zdravotníctva, sociálnej sféry či kultúry, ktoré prešli z majetku štátu do majetku samosprávnych krajov, sú v zlom technickom stave a potrebujú rekonštrukciu, respektíve zásadné opravy. Na tie však samosprávnym krajom znovu chýbajú finančné a materiálne prostriedky. Je to priam začarovaný kruh, ktorý spôsobuje, že jeden z najdôležitejších atribútov samostatnosti orgánov územnej samosprávy, teda ich relatívna nezávislosť od ústredných štátnych orgánov má v našich podmienkach zatiaľ v praxi podobu určitej finančnej závislosti. Uvedený stav zrejme potvrdí dovtedy, kým sa v praxi nedokončí decentralizácia verejnej správy, osobitne reforma jej daňového systému. Táto by mala zabezpečiť dostatočnú účasť samosprávnych krajov na prerozdelení výnosov z daní, ktorých správcom je štát. Zároveň jej súčasťou by malo byť aj vytvorenie fondu, z ktorého by sa na základe presných kritérií a pravidiel dotovali tie samosprávne kraje, ktoré túto formu finančnej pomoci budú objektívne potrebovať. Tu už nejde len o samostatné fungovanie samosprávnych krajov, ale o presvedčenie občanov a subjekty regionálneho rozvoja o tom, že vyššie územné celky sú tu pre nich a majú reálny význam a dopad na zlepšovanie materiálnych a duševných potrieb obyvateľov žijúcich na ich území.

Na základe základných zahraničných skúsenosti a princípov regionálneho rozvoja, úlohou navrhovaných inštitúcií regionálneho rozvoja bude vytvárať priestor k plnohodnotnému nadviazaniu komunikácie medzi orgánmi štátnej správy, subjektmi územnej samosprávy a príspevkovými, rozpočtovými organizáciami miestnej samosprávy pri

hľadání krokov k efektívnemu využitiu verejných zdrojov určených na rozvoj regiónov a vybudovanie systému regionálnych manažérov, ktorý bude zodpovedať podmienkam spoločnosti fungujúcej na trhových princípoch.

Použitá literatúra

[1].HOFMAN, J. JEŽEK, J.: Regionální marketing, jeho nástroje a použití v regionálním manažmente, Marketing a komunikace, č.2/1998

[2], JEŽEK, J.: Regionální management- módní trend nebo cesta k rozvoji? Prednáška pre klub regionalistov, Bratislava 2005

[3], MAIER, G., TÖDTLING, F. 1997. Regionálna a urbanistická ekonomika: Teória lokalizácie a priestorová štruktúra. I. vydanie. Bratislava: Elita, 1997. 240 s. ISBN 80-8044-044-1.

[4], MAIER, G., TÖDTLING, F. 1998. Regionálna a urbanistická ekonomika 2: regionálny rozvoj a regionálna politika. I. vydanie. Bratislava: Elita, 1998. 320 s. ISBN 80-8044-049-2

Zoznam použitých právnych predpisov

Zákon NR SR č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov

Zákon NR SR č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na

Zákon NR SR č. 503/2001 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja obce a na vyššie územné celky